

arkivXet

information från arkiv gävleborg

årgång 21 nr 3/2014

I JULETID

Marma IF anno 1957. Sex av spelarna i startelvan hade ett förflutet i pojklaget Bergets SK. Stående från vänster: Sölve Albertsson, Gunnar Bengtsson (Berget), Bo Strömberg, Sven-Erik Björkman (Berget), Bertil Svensson (Berget), Urban Andersson och Arne Borgman (ledare). Knästående från vänster: Tore Lind (Berget), Bo Sandin, Uno Florén (Berget), Bertil Jonsson (Berget) och Tore Hurtig.

Marma IF – en osannolik fotbollssaga

Hur kom det sig att Marmaverken, ett litet samhälle i sydöstra Hälsingland med omkring 1000 invånare, kunde frambringa ett fotbollslag som på några år gick från gårdsgårdsserien och nästan hela vägen till Allsvenskan?

Inför premiären i division II (dåvarande näst högsta serien) 1957 dömde rikspressen ut "arma Marma" fullständigt. Klubben hade dålig ekonomi, dåligt publikunderlag och en kraftigt underdimensionerad idrottsanläggning. Men ganska snart förbyttes de kritiska tongångarna i rena hyllningskörer när det visade sig att Marma höll jämna steg med de förväntade topplagen i serien.

För dem som hade följt Marma IF en längre tid kom framgångarna inte som någon större överraskning. Och Marmaborna visste precis vad som var receptet bakom succén: ett betydande mått av lokalpatriotism, laganda och långsiktigt hårt arbete.

Upprinnelsen till Marma IF:s korta sejour inom elit-

fotbollen kan spåras till 1928. Då anlades den stora sulfatfabriken på orten vilket gav upphov till 350 nya arbetstillfällen. Invånarantalet ökade på något år från omkring 200 till en bra bit över det tredubbla. Allt sedan dess var fabriken, idrottsföreningens och det omgivande samhällets öden intimt sammanflätade.

Medlemmarna i Marma IF utgjordes i allt väsentligt av anställda vid fabriken. Ofta var det arbetsledare och förmän som iklädde sig rollen som ledare även inom det idrottsliga.

Alla involverade

Bolagets ekonomiska stöd var av helt avgörande betydelse när en ny idrottsplats byggdes 1955 och när de kostsamma bortaresorna till Övre Norrland skulle finansieras. Utbytet var naturligtvis ömsesidigt. Fotbollslagets positiva inverkan på bolagets varumärke kan väl knappast överskattas. Det gick inte att dra någon skarp gräns

mellan idrottsföreningen och resten av samhället, alla var på ett eller annat sätt involverade.

Folkrörelsearkivet (föregångare till Arkiv Gävleborg) gjorde 1978 en intervju med Marma IF:s dåvarande starke man Carl-Olof Halvarsson som beskriver den mycket speciella sammanhållningen: "Man kan inte tala om ute i samhället och inne i föreningen. Vi hörde så intimt samman (...) det var en lokalpatriotism som inte finns idag."

Ett viktigt kapitel i fotbollssagan Marma IF skrevs 1940 när ett gäng pojkar från området Berget i Mar-maverken bildade en egen sportklubb. Vid den tiden fanns det inga möjligheter för ungdomar som ännu inte kommit upp i junioråldern att träna och spela organiserad fotboll. Det ville nu alltså en målmedveten skara gossar ändra på. De tog saken i egna händer, bildade ett lag och såg till att få igång en pojklagsserie för Söderhamns-området som de sedan vann överlägset.

Osannolik vändning

När pojkarna kom upp i de sena tonåren började de spela för Marma IF:s juniorer. De flesta blev föreningen trogna under hela sin aktiva fotbollskarriär och succésåsongen 1957/1958 var det just grabbarna från Berget som bildade stommen i laget. De hade då hängt ihop i med- och motgång, på fotbollsplanen och utanför, i nära nog 20 år. Ett minst sagt sammansvetsat gäng alltså.

Det var i början av 1950-talet som Marma IF på allvar påbörjade sin klättring uppåt i seriesystemet. Säsongen 1956/1957 bjöd man fotbolls-Sverige på en ordentlig överraskning genom att vinna division III Södra Norrland. Den 28 juli 1957 var det så dags för premiär i tvåan, hemma mot favorittippade Lycksele. Gästerna dominerade matchen från start och ledde efter 40 minuter med tre mål mot noll. Men Marma lyckades med en helt osannolik vändning och vann till slut med 5-3.

En annan höjdpunkt inträffade i slutet av september samma år när Marma slog Skellefteå AIK på hemmaplan med 3-0 – inför nästan 6000 åskådare! Trots sådana bedrifter, och trots att laget hängde med väl i toppen och stundom faktiskt ledde serien, så blev det inget avancemang till Allsvenskan. Man fick nöja sig med en tredje plats, bara tre poäng bakom segraren Skellefteå AIK. Men att de kraftigt nederlagstippade hälsingarna överhuvudtaget blandade sig i toppstriden var förstås att betrakta som en präktig sensation.

Andan försvann

Ytterligare ett par säsonger hann Marma IF med i tvåan. Sedan gick det snabbt utför. Grabbarna från Berget var en bit över trettio vid det laget och återväxten inte till-

räckligt god. Samtidigt skedde stora förändringar i samhället och på fabriken. I början av 1960-talet köpte Korsnäs AB samtliga aktier i Marma - Långrör AB och de nya ägarna var inte alls lika intresserade av att stödja det lokala idrottslivet.

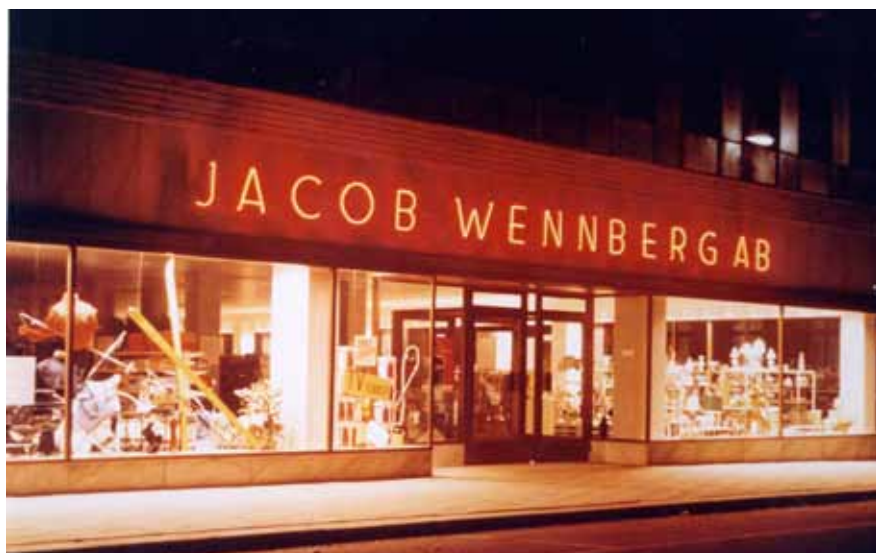
I ovan nämnda intervju beklagar Carl-Olof Halvarsson utvecklingen: "Vi hade en så fantastisk vi-anda i samhället och fabriken. Alla kände för fabriken och fabriken kände för oss. Den där andan försvann i och med att fabriken gick upp i storkoncern. Det är inte längre modernt att engagera sig i idrotten på samma sätt som den gamla företagsledningen gjorde."

På 1980-talet lade Korsnäs ner all verksamhet i Mar-maverken. Idag är väl invånarantalet tillbaka på ungefär samma nivå som innan fabriken byggdes. Men fotboll spelas det alltså – med viss framgång dessutom. I höstas lyckades klubben kvalificera sig för spel i division 4, för första gången på många, många år.

Jörgen Björk

Marma IF:s framfart i fotbollens näst högsta serie blev förstas en angelägenhet för hela Hälsingland. Men inte nog med det – fotbollssagan engagerade hela fotbolls-Sverige vilket inte minst framgår av kvällstidningarnas omfattande rapportering. Söderhamns Tidnings löpsedel inför toppmatchen 1957 mellan Marma och Skellefteå AIK där hemmalaget vann inför rekordpublik och Aftonbladets löpsedel dagen efter drabbningen.

Wennbergs var största butiken i nya Valandhuset och exponerade sig stort mot Nygatan. Innergården var öppen, dagens glastak fanns inte från början.

Hildur Wennberg (1885-1972) i glatt samtal med okänd man vid invigningen.

Första gallerian i Gävle – Valandhuset 50 år

Valandhuset i Gävle fyller 50 år i år. I oktober slogs portarna upp till ett då toppmodernt affärskomplex med Wennbergs järnhandel, flera klädbutiker, konditori och matvaruaffär.

Invigningsdagen 28 oktober 1964 är fint dokumenterad i ett album som finns i Arkiv Gävleborg. Wiklunds foto anlitas för att ta färgbilderna. Dagen firades med stora annonser, ryttare till häst ute på Nygatan och Gävlenoblessen på plats.

I annonserna var man noga med att påpeka att Valand låg intill Stortorget. I dag skulle nog ingen säga att Wasa-huset, som det nu kallas, ligger vid Stortorget men då var det sant för torget sträckte sig längre västerut innan Domusvaruhuset fick breda ut sig över en bit av ytan på 70-talet.

Wennbergs var en av de stora i Gävle och sålde det mesta: Byggmaterial, hushållsartiklar, sportartiklar och mycket mer i butik och från ett grossistlager i hamnen. Som mest hade företaget cirka 85 anställda

Firman flyttade till Valandhuset från Nygatan 41, där den funnits ända sedan starten 1911.

Grundaren Jacob Wennberg kom från enkla förhållanden. Han blev tidigt faderlös och kunde inte studera vidare, i stället började han som järnhandelsbiträde hos firman Aug Olssons som låg i hörnet Drottninggatan/Köpmangatan. Efter en period i Stockholm avancerade han till bokhållare.

Jacob Wennberg (1888-1941)

Han gifte sig med Hildur Boberg, dotter till fabrikör Boberg med Bobergs fajansfabrik. När han fick chansen att öppna eget lånade han pengar av svärfar och köpte järnhandeln på Nygatan 41 som då var på fallrepet.

Wennberg fick snabbt fart på verksamheten. Sortimentet växte i takt med att nya produkter kom ut på marknaden: radioapparater, mopeder, sportartiklar och leksaker. Som grossist byggde företaget upp goda kontakter med byggbranschen och bruken inte bara i Gästrikland utan även i Hälsingland, Dalarna och Uppland.

På 30-talet hade Jacob Wennberg blivit en av Gävles högst avlönade. Han var konsul för Lettland och Danmark och starkt engagerad i Gävleidrotten. I många år var han ordförande i Gefle tennisklubb.

1941 avled han, men innan han drog sin sista suck hade han stakat ut framtiden för företaget. Hustrun Hildur skulle driva det vidare i samarbete med två betrodda medarbetare, Ivan Bruce och Gösta Westerlund.

Wennberg till och med listade vilka i personalen som firman borde behålla om man skulle tvingas till uppsägningar i händelse av sämre tider, där fanns givetvis ledningen men också trotjänare som chauffören Arvo Stenåker. Wennberg noterade samtidigt att han var nöjd med alla i personalen, enligt en handling som dotter-sonen Lorentz Höjer citerar i sin levandesteckning över morfadern.

När Valandhuset invigdes 1964 var Gösta Westerlund fortfarande kvar i ledningen med titeln disponent. Företaget var kvar i familjens ägo till 1972.

Ulla Ejemar

Wennbergs butik hade två av planen i Valandhuset. Andra butiker i huset var Spets barneklipping, Fogelbergs damkonfektion, Berlins herreklipping, Konditori Valand och Endres supermarket. Foton ur Wennbergs jubileumsalbum.

Arvo Stenåker (1898-1975) anställdes som lastbilschaufför på 20-talet. Han kom som flykting till Sverige i samband med finska inbördeskriget, där han enligt uppgift hört till den "röda" sidan. Han skötte också familjen Wennbergs sommarställe, högg ved, klippte gräs, krattade grusgångar och pysslade om deras privata tennisbana.

Wennbergs låg i 50 år i hörnet Nygatan/Hattmakargatan. 1944 inträffade här en allvarlig olycka, fyrverkeripjäser exploderade och fyra anställda skadades. Efter det slutade företaget sälja fyrverkerier.

Hofors bruk levererar

Arkiv Gävleborg tar nu emot sin näst största leverans hittills. Hofors bruksarkiv flyttar från en källare i Hofors herrgård till arkivet i Gävle. Ägar- en Ovako blir därmed medlem.

Hofors bruksarkiv omfattar runt 200 hyllmeter, handlingarna sträcker sig från tidigt 1700-tal till modern tid.

- Det är ett fint material, allt kring järnhanteringen finns dokumenterad, berättar arkivarie Katarina Nordin.

Här finns avräkningsböcker, avlöningsböcker och diverse journaler som berättar om järnproduktionen och om allt som måste fungera för att hålla bruket i igång, som leveranserna av kol och avkastningen från åkrar och laddugårdar.

Arkivet rymmer material från flera hyttor, bruk och egendomar som Hammarby, Kratten, Kungsfors, Kungs-

Jörgen Björk och Katarina Nordin bland en liten del av den stora leveransen från Hofors.

Foto: Ulla Ejemar

gården och Gustafsberg.

- Det blir en rolig utmaning att reda ut hur vi ska systematisera materialet, säger Katarina Nordin.

Hofors bruksarkiv är givetvis intressant för forskare, men den som vill söka i materialet får ge sig till tåls ett bra tag.

Leveransen pågår ännu, det mesta ligger i flyttkartonger. Allt ska packas upp innan själva förtecknandet tar vid. Då handlar det om att gå igenom och notera innehållet i varje volym, lägga samman det som hör ihop och registrera innehållet i arkivets databas.

Hoforsarkivet blir Arkiv Gävleborgs andra bruksarkiv. Oslättfors fina bruksarkiv finns sedan tidigare deponerat av Korsnäs AB. Det arkivet omfattar cirka 20 hyllmeter med handlingar från 1700-talet till tidigt 1900-tal.

Ulla Ejemar

Arkivet innehåller böcker med prydligt inbundna handlingar.

Foto: Ulla Ejemar

Gävleborg i skuggan av kriget

I förra numret av ArkivXet berättade vi om Algot Fast, emigranten från Gävle som valde att söka sig som frivillig till brittiska armén i första världskriget och som livfullt berättat om krigets verklighet i en dagbok. Nu finns originaldagboken och Fasts medaljer att se på Länsmuseet.

Utställningen berättar om hur första världskriget på-

verkade länet, med nedslag i händelser som mobilisering- en av Landsstormen, transporter av flyktingar via Gävle hamn, demonstrationer mot matbristen i Söderhamn och en massbegravning i Ockelbo av offren för spanska sjukan, influensaepidemin som följde i krigets spår.

Utställningen pågår till 15 februari.

Öppet hus på Arkivens dag

Arkivens dag hade i år temat "Orostitid". På Arkiv Gävleborg hölls öppet hus i Gävle med visningar och föredrag kring temat. Närmare hundra personer sökte sig till arkivet.

Ulf Ivar Nilsson berättade om "Hitlers vänner i Gävle", ett ämne som drog fullt hus. 50 personer trängdes i vårt konferensrum för att lyssna.

De som ville kunde följa med på en visning i arkivet. Camilla Larsson och Ulla Ejemar turades om att hålla i

visningarna byggda på dokument i arkivet. De berättade bland annat om missionärsparet Fredrik och Elisabeth Karlström som befann sig i Kina när Japan gick till angrepp 1940, soldaten Algot Fast från Gävle som var frivillig i första världskriget, Gävlegymnasterna som besökte Berlin-OS 1936 och Metallfacket i Hofors som 1973 skrev brev till ambassadören Harald Edelstam och protesterade mot den chilenska militärjuntans behandling av oppositionella. Det bjöds också på fika och tipsrunda.

Ulf Ivar Nilsson samlade många åhörare med sitt intressanta föredrag. Foto: Ulla Ejemar

Camilla Larsson visar intresserade besökare vad som gömmer sig i arkivet om orostiderna i Gävleborg. Foto: Hans Wahlbom

Bruno Ahlqvist tar över ordförandeklubban

Monica Jacobsson som valdes till ordförande för Arkiv Gävleborg vid årsmötet har avsagt sig uppdraget av hälsoskäl. Vice ordförande Bruno Ahlqvist tar vid i första hand fram till nästa årsmöte.

– Något jag verkligen önskar är att fler företag ska förstå värdet av att dokumentera sin historia. Allt annat som ett företag gör kan kopieras, men inte dess historia.

Bruno Ahlqvist

Bruno Ahlqvist tycker att fler företag borde få upp ögonen för "history marketing", nämligen att använda företagets egen historia i marknadsföringen på olika sätt: i annonser, utställningar och i arbetet med företagets kultur. För

det krävs att företaget sparar material som produktkataloger, annonsmanus, matriklar, verksamhetsberättelser och bilder.

Ett antal är medlemmar i Arkiv Gävleborg, andra har egna arkiv – men det är alldeles för få, tycker Bruno Ahlqvist. Han har varit marknadschef för både Pix och Läkerol.

– Jag brukar säga att jag försökt frälsa världen för halstabletter från Gävle, berättar Bruno som också aktivt verkat för att Pix- och Läkerolarkiven idag finns kvar i Gävle.

Efter tiden hos tablettfabrikanterna jobbade han i flera år på Mellansvenska handelskammaren som chef för "Invest in Gävleborg Agency". I dag är han konsult mer som hobby, som han själv säger. Därutöver har han uppdrag som det i Arkiv Gävleborg. Dessutom föreläser han på högskolan om marknadsföring och affärskultur.

– Det är det roligaste jag gör!

Ulla Ejemar

Elever från Staffansgymnasiet i Söderhamn studerade dokument från rösträttsföreningen i Söderhamn, Stugsunds missionsförsamling och Idrottsföreningen Kamraterna i Bergvik. Foto: Ulla Ejemar

Direktkontakt med de historiska källorna

På Arkiv Gävleborg möter elever de historiska källorna. I år har drygt 500 elever och lärare besökt arkivet, det är nästan 200 fler än året innan. De har deltagit i temavisningar, arkivlektioner och forskardagar.

– Här kan eleverna upptäcka människor och händelser som skapar en närhet till historien, berättar Camilla Larsson som tillsammans med Lisa Engström håller i arkivets pedagogiska verksamhet.

– Ett avtal som hur de jobbade på bageriet i Bomhus när arbetsveckan var 60 timmar kan vara vägen till att förstå något av samhällsutvecklingen i stort.

Arkivet har sedan länge tagit emot skolor, men från hösten 2013 har det arkivpedagogiska arbetet intensifierats och kontakter fördjupats med fler gymnasier och folkhögskolor.

Initiativet bottnar bland annat i gymnasiets nya läroplan som började införas läsåret 2011/2012. Historia är återigen ett obligatoriskt ämne, alla elever ska läsa åtminstone grundkursen. Nya kurs- och ämnesplaner betonar

vikten av att arbeta med källor och källkritik.

– I de nya kursplanerna står det väldigt tydligt att man ska använda sig av olika typer av källor som vi har här. Så vi bjöd in oss till lärarlag i historia och samhällskunskap ute i länet, berättade om oss och frågade: Vad kan vi göra som hjälper er att nå målen? berättar Camilla Larsson.

Intresset från skolornas sida är stort, originalkällor finns ofta inte på hemmaplan. Lokala exempel efterfrågas, gärna sådana som kopplar samman hemorten med världshändelser och samhällsutvecklingen i stort. Dessutom önskar skolorna digitalt arbetsmaterial.

Nu finns arbetsuppgifter från varje kommun i Gävleborg att hämta på hemsidan www.arkivgavleborg.se. Dessutom finns 180 olika uppgifter att jobba med vid besök i arkivet. De kan handla om sågverksarbetarfacket i Älmesbo, andelstvättstugan i Bergsjö eller Hjälpkommittén för Finlands barn.

Klasserna kommer inte enbart inom ämnet historia utan också som ett led i undervisningen i samhällskunskap eller svenska.

– Vi lyssnar på vad lärarna behöver och skräddarsyr upplägget tillsammans med dem. Vi letar fram det material vi har i ett visst ämne här i arkivet och gör frågeställningar med olika svårighetsgrad till det, säger Camilla Larsson.

Den utvärdering arkivet gjort visar att lärarna uppskattar besöken på arkivet och anser att de bidrar till att eleverna kan nå målen.

Ulla Ejemar

Vad tycker då lärarna om samarbetet med Arkiv Gävleborg?

”att känna och lukta på källorna och hålla en del av historien i sina händer. Det blir helt enkelt mycket, mycket mer konkret”

”Detta är något som inte riktigt låter sig göras i ett klassrum”

”vad kan bättre än en arkivlektion i folkrörelsernas historia ge inblick i vad demokratin betytt för vårt län?”

”Det är inte bara teori, utan det finns på riktigt. Man får lukta, se, uppleva och förhoppningsvis utveckla en aktning och respekt för att bevara historien och lära av den.”

Skolorna kan boka olika typer av besök på arkivet:

- **Temavisningar** om politiska partier och valkampanjer eller skräddarsydda som till exempel om Sverige för 100 år sedan.
- **Arkivlektioner** med besök inne i arkivet och mindre uppgifter baserade på lokala originaldokument.
- **Forskardagar** för klasser som har restid till Gävle och vill arbeta koncentrerat med uppgifter i flera timmar.

Tandvärken i Ljusdal

Våren 1929 gjorde överlärare Westergård en egen undersökning av skolbarnens munnar i Ljusdals köping och konstaterade att 90% var i behov av tandvård. Tillsammans med Röda korset drog han igång skoltandvården i Ljusdal under hösten.

Röda korset var på många platser en helt avgörande faktor för att skolbarn fick tillgång till tandvård före riksdagens beslut om folktandvård 1938. Ljusdal är ett sådant exempel. Överläraren skickade ut en förfrågan till alla föräldrar i Ljusdals socken och köping, om de ville få sina barns tänder lagade. 400 anmälde sitt intresse och hälften kunde tänka sig att betala lite.

Röda korset stod under 1930-talet för ungefär en tredjedel av finansieringen av skoltandvården i Ljusdal. Skoldistriktet och föräldrarna bidrog med resten. Pengarna drog Röda korset bland annat in på aftonunderhållningar, som 1936 när man hade Delsbostintan Ida Gawell-Blumenthal och Lillstintan Birgit Wiklander på besök och fick in 388 kr och 31 öre till tandvården.

Rapporterna från skoltandvården visar år från år hur många barn som undersökts och behandlats och antalet plomberingar och ”extraktioner”, alltså utdragna tänder. Siffrorna är svindlande höga till en början. Rapporten från 1934 visar en flicka på Gryttjesbo skola som får 15 tänder lagade och 4 utdragna. Man förstår att behoven var stora och engagemanget likaså.

Lisa Engström

Artikeln kommer från arkivets blogg ”Dokument i fokus” på arkivgavleborg.se. Där finns också den fantastiska och rörande årsberättelsen från Röda korset 1929 och en sammanställning över Skoltandvården i Ljusdals köping 1929 - 1940.

När polisen sköt mot arbetare i Sandarne

Ådalen – 31 är en känd händelse för många – mindre känt är kanske att ett liknande drama ägde rum i Sandarne lördagen den 9 juli 1932.

Bakgrunden var densamma. Den ekonomiska krisen under 1930-talet ledde till svåra tider inom industrin. Med lågkonjunkturen följde en minskad efterfrågan på pappersmassa och priserna sjönk. Arbetskonflikter på massafabriker som Iggesund och Marma blev vanliga när bolagen försökte minska förlusterna genom att sänka arbetarnas löner.

Det var precis vad som hände på sulfatfabriken i Sandarne. Bolagsledningen försökte pressa ner tim- och ackordslönerna med 6 – 12 %. Arbetarna accepterade inte lönesänkningen och den 23 februari 1932 lades arbetet ner i protest. Konflikten blev långvarig. Bolaget hämtade arbetskraft utifrån som var villig att utföra arbetet och det skapade ett spänt läge.

Lördagen den 9 juli 1932 anordnade stuveri- och pappersarbetarfacken på fabriken en demonstration från Stugsund till Lervik. Enligt Söderhamns-Kuriren deltog ca 800 personer. I Lervik avslutades demonstrationen med ett möte. Efter mötet sökte sig många människor ut till fabriksområdet i Sandarne, som kom att bli platsen för kravaller och skottlossning.

Fabriksområdet var sedan tidigare fridlyst av länsstyrelsen, vilket innebar att det var förbjudet för allmän-

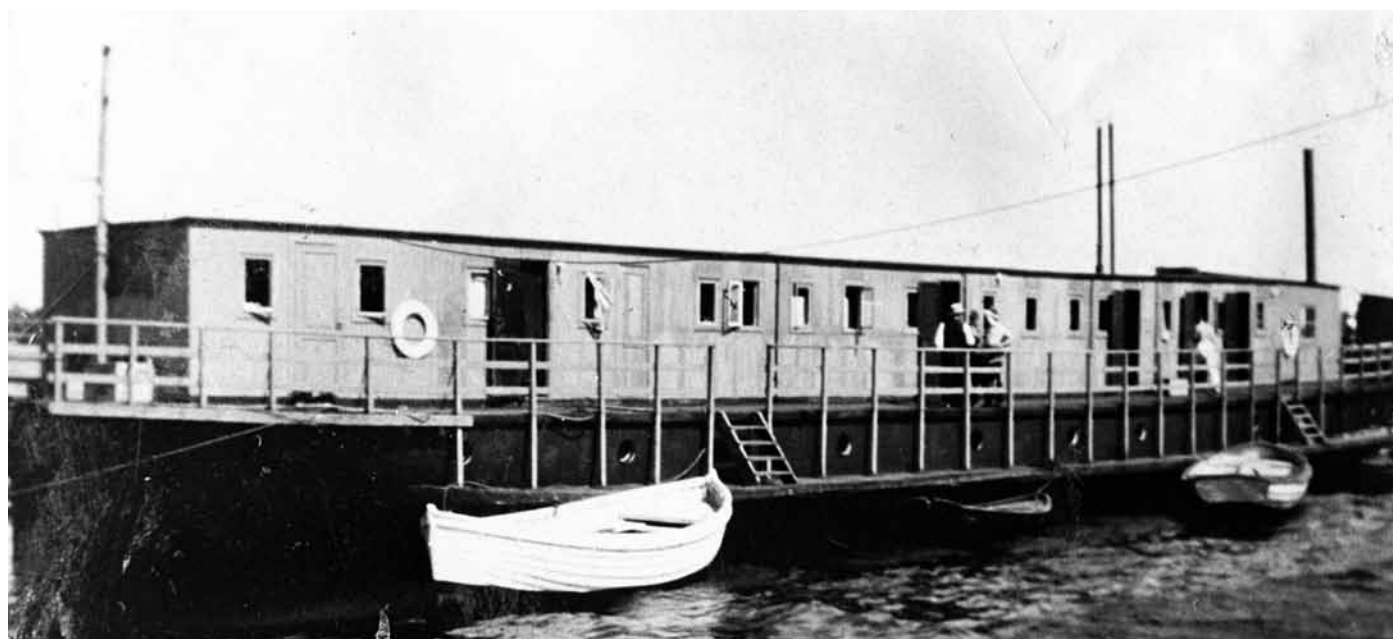
heten att vara på området. Dagen innan demonstrationen hade omkring 150 strejkbrytare hämtats dit och blivit inhysta på en «lumplena» – ett logementsfartyg som låg 30 meter ut från lastkajen och fungerade som strejkbrytarbostad.

Strejkbrytarna provocerade arbetarna. Men kanske fanns det också en nyfikenhet bland byborna på vilka strejkbrytarna var som gjorde att så många drogs till fabriksområdet den lördagseftermiddagen.

44 poliser hade i förväg kallats in för att övervaka demonstrationen under dagen. De var senare på plats på fabriksområdet när en stor folkmassa trängde sig in på det avspärrade området.

Söderhamns-Kurirens rubriker ger en dramatisk bild av händelserna ur folkmassans perspektiv. Det är blod, revolverar och människor som misshandlas av polisen. Att även poliser skadas nämns med de allra minsta bokstäverna. Vittnesuppgifterna går isär, flera menade att polisen oprovoceerat tog till övervåld.

Polisen, å andra sidan, beskriver i sin rapport hur situationen urartade i ett upplopp när folkmassan vägrade att lämna det förbjudna området. I något läge började folk kasta sten på polisen. Polisen använde då tårgas och sablar och till slut sköt de med pistol mot folkmassan.

Strejkbrytarbostaden i Sandarne, en "lumplena".

Axel Söderlund som misshandlades med polisens sablar.

Sammandrabbningen på fabriksområdet resulterade i att tre personer skottsbadades, att en man misshandlades med polisens sablar och att flera poliser skadades.

Händelsen fick ett långt rättsligt efterspel och en bedömning gjordes att det handlade om upplopp, vilket gav polisen rätt att agera med tårgas, sablar och pistol. Flera personer dömdes till straffarbete för sina handlingar.

Själva arbetskonflikten i Sandarne 1932 slutade utan vinnare. Strejken pågick i 133 dygn och avblåstes när strejkkassan tog slut. Under 1933 tvingades bolaget sänka produktionen på sulfatfabriken med 25 %.

I och med Saltsjöbadsavtalet 1938 blev allvarliga konflikter och hårda sammandrabbningar som i Ådalen och Sandarne ovanliga. I stället skulle relationerna mellan arbetsgivare och fackföreningar präglas av samarbetsvilja och samförstånd.

Camilla Larsson

Det fridlysta fabriksområdet i Sandarne mellan förrådet och kontoret, där kravaller och skottlossning utbröt.

Arbetskonflikter i Gävleborg

1928 Arbetare i Iggesund och Sandarne protesterar mot lönesänkningar. Protesterna lyckas när konjunkturen tillfälligt blir bättre.

1929-31 Marmakonflikten i Söderhamn blir ett långvarigt motstånd mot lönesänkningar. I Ådalen går arbetare ut i sympatistrejck och bolaget tar in strejkbrytare. Militär inkallad för att skydda strejkbrytarna skjuter mot en protestdemonstration. Fem personer dödas.

1932 Nya lönekonflikter bryter ut i Iggesund och Sandarne. Strejkbrytare tas in och missnöjda arbetare och polisdrabbar samman i Sandarne. Tre personer skottsbadades.

Forska hos oss!

Dags att forska? Ta reda på mer om föreningen, företaget, gården eller en speciell person?

Kanske finns svaren i Arkiv Gävleborg. Forskarsalen på Fältskärsleden 10 på Brynäs ligger nära Centralen och den är öppen för alla.

Hur vet man att arkivet har det man söker?

På hemsidan www.arkivgavleborg.se kan man söka i databasen och se om det finns arkivmaterial från en speciell förening, en ort eller vad det nu handlar om.

Ringa oss i förväg är också bra, då kan vi undersöka vilket material som finns och se till att det finns framme vid besöket.

Arkivet är öppet vardagar 8.30 till 16. Någon enstaka dag per termin håller vi stängt för utbildning, det meddelas i god tid på vår hemsida.

Eva Hansson och Magnus Green fördjupar sig i materialet från Söderhamns fabriks- och hantverksförening till sin kommande bok om kopparslagare. Foto: Ulla Ejemar

Arkivet på Facebook

Följ oss på Facebook. Där berättar vi vad som händer på Arkiv Gävleborg. Där puffar vi också varje gång vi lägger ut nya inlägg på vår blogg "Dokument i fokus".

Ett par gånger i veckan dyker nya inlägg upp, de bygger alltid på material vi har i arkivet.

Nyligen har vi berättat om ovanliga vinylskivor och Älvkarleby fredsförenings protest mot vapen i skolan.

Förstasidan är hämtad från jultidningen "I juletid" 1938. Omslaget har gjorts av Lennart Johansson, som även är upphovsman till illustrationen här bredvid ur samma tidning.

"I Juletid" gavs ut av Metodistkyrkans ungdomsförbund, tidningen utkom från 1917 till 1984.

Vi önskar alla våra läsare God Jul och Gott Nytt År!

arkiv gävleborg

Arkivet bevarar och tillgängliggör arkivhandlingar från föreningar, företag och privatpersoner i Gävleborgs län.

Vi arbetar också med att dokumentera och stimulera till forskning om länets historia.

Forskarsal och arkiv har öppet vardagar 8.30 - 16.00

Redaktion: Lisa Engström, Ulla Ejemar, Agnetha Nellfors, Barbro Sollbe

Arkiv Gävleborg

Fältskärsleden 10, 802 80 Gävle

(gamla postterminalen)

tel 026 - 10 88 70

e-post: arkivet@arkivgavleborg.se

hemsida: www.arkivgavleborg.se

www.facebook.com/arkivgavleborg.se